

január 3-i tétényi utóvédi ütközeteket, amikor a feldunai hadtest utóvédje gyakorlatilag fedezte a többi alakulat visszavonulását. S ha már az ezt ábrázoló lendületes Than Mór – csatakép kimaradt a kötetből, legalább egy mondatot megérdemelt volna a Császár-huszárok 1849. április 4-i baráti találkozója Tápióbicskénél Jellacic Jézus-Mária-huszáraival. Ugyanezt mondhatjuk el a szabadságharc alighanem legnagyobb lovassági támadásáról, Görgei 1849. július 2-i harkálypusztai rohamáról; az ezt ábrázoló Than Mór – festmény (félig) megtalálható a kötet 2. oldalán. Aprócska megjegyzés: a losonci rajtaütést nem Beniczky Alajos, hanem Beniczky Lajos különítménye hajtotta végre; Beniczky Alajos a 63. honvédszázalaj századosa volt.

Az utolsó fejezet a szabadságharc 18 huszárezredének és egy könnyűlovas századának vázlatos történetét nyújtja, alakulatok szerinti bontásban. Ezek a rövid összefoglalások egyszerre mutatják be az egyes ezredek (néha osztályok, sőt századok) hadrendi beosztásának változásait, s az alakulatok jelentősebb haditetteit. Minden összefoglalás az illető alakulat 1848–49-es parancsnokainak felsorolásával ér véget. A Szerzőnek meglehetősen nehéz dolga volt, hiszen a Közlöny által közzétett kinevezések és a tényleges állapot gyakran különbözőt egymástól; nem is beszélve az időnként két-három részre tagolt ezredek egyes századainak és osztályainak kacskaringós pályafutásáról. A fejezet megállapításait talán egyetlen ponton igazítanánk ki: Az 5. (Radetzky) huszárezred

újászervezése nem Dunaföldváron (ahol a hadügyminisztérium elrendelte) hanem Vas megyében, Körmenten kezdődött meg, s 1848. december közepéig a tartalékszázad ténylegesen is itt működött. A tartalékszázad tényleges vezetője és az újászervezés irányítója pedig nem Zichy-Ferraris Manó, hanem Vidos Márton százados volt.

A kötet kiállításáról csak a dicséret hangján szólhatunk. A gazdag illusztrációs anyag lehetővé teszi, hogy képet alkothassunk magunknak a legmagyarabbnak tartott csapatnem felszereléséről, egyenruházatáról és fegyverzetéről ugyanúgy, mint e csapatnem harctéri működéséről. Hadnagy Róbert, Kozlik Viktor, Róka György és Zombor Zoltán színes életképei hadtestek, illetve hadseregek szerint mutatják be az egyes seregtestek lovasságát. Csak sajnálni lehet, hogy a nem megfelelő nyomdai színbontás miatt minden kép sajátos kék alapszínt kapott, s ebből az olvasó úgy érezheti, mintha megannyi téli életképet látna.

Összefoglalásként elmondhatjuk, Kedves Gyula fontos és időtálló munkát tett le „névjegyként” az asztalra. A kötet stílusa egyszerre tesz eleget a szakszerűség és az olvashatóság követelményének. Jó lélekkel ajánlhatjuk tehát az olvasónak, a Szerzőt pedig csak a mielőbbi folytatásra bízhatjuk.

Hermann Róbert

FRITZ H. BEAR (SZERK.)

PULVERFASS BALKAN: BOSNIEN-HERZEGOVINA

I. Militärische Friedensmission Österreich-Ungarns im Auftrag der europäischen Grossmächte 1878/79

(Militaria Austriaca, Heft 11., Wien, 1992. 72 o.)

Az Osztrák Hadtudományi Társaság magyar szakkörökben is jól ismert kiadványsorozatának legújabb kötete rendkívül aktuális és magyar szempont szerint is fontos történelmi példa feldolgozását tartalmazza. AZ Oszmán Birodalom végső agóniájának időszakában kirobbant Balkán-válság elemzése máig ható tanulságokkal szolgál, így csak üdvözölni lehet ennek a kötet-

nek a megjelenését. A szerző, jól ismert szakíró, a kiadást vállaló társaság alapító és tiszteletbeli tagja, hosszú éveken át volt főtitkára, aki a forrásokat és a német nyelvű publikációkat nemcsak jól ismeri, hanem aki azok alapján önálló elgondolású, egyéni megközelítésű összeállítással örvendeztette meg a téma iránt érdeklődőket. Magyar olvasóként mindenesetre

azonnal egy fájdalmas megjegyzés kívánkozik ide: Míg az összefoglaló művekbeli érintőleges tárgyalástól eltekintve utóljára 1972-ben jelent meg a témát feldolgozó német nyelvű mű, 1987-ben magyar nyelven a budapesti Akadémiai Kiadó megjelentette *Bencze László* Bosznia és Hercegovina okkupációja 1878-ban című monográfiáját, amely tényanyagát tekintve minden korábbi ausztriai és egyéb publikációt meghaladó módon, tudniillik az egész addigi irodalmat figyelembe véve és azon túlmenően az elérhető teljes forrásbázis alapján kísérte meg részleteiben és egészében, beleértve nemzetközi és helyi vonatkozásait is, feldolgozni a témát. Sajnálatos módon, mint oly sok fontos hazai mű esetében, ezúttal is azt kell megállapítanunk, nyelvi okokból a magyar tudományos eredmény nem válhatott közkinccsé, *Fritz H. Bear* sem tudta hasznosítani. Ehelyett a német nyelven publikáló szerzők korábban megjelent műveiből válogatott antológiát nyújt át a mai német nyelvű olvasóközönségnek. Természetesen ez sem érdektelen a magyar olvasó számára, hiszen a legtöbb írás egykor szakfolyóiratokban, gyűjteményes kötetekben jelent meg, és ilyen hosszán a magyar monográfia sem idézhette ezeket a gondolatokat.

Alexander Spaits 1907-ben megjelent monográfiájából idézi a szerkesztő az 1791-es szisztovói békekötéstől kezdődően az 1878-as okkupációig vezető boszniai-hercegovinai belpolitikai fejlődést és az ezzel kapcsolatos nemzetközi reagálást Metternichtől Andrássyig. Ezt követően *Fritz Klenner*, *Hugo Kerzhmaue* és *Hans Sokol* történészekről következik három rövid közelmúltbeli idézet a Habsburg-birodalom által létesített katonai határörvidék történelmi szerepéről. Bosznia-Hercegovina topográfiáját *Victor von Neuwirth* tollából 1879-ből ismerheti meg a mai olvasó. Még sajnálatosabb módon az okkupáció közvetlen előzményeként *Thomas Herkalovic* 1906-ban közzétett művének egy részlete szerepel, mégpedig egyebek közt éppen az a szövegrész, amelyben a szarajevói konzuli tisztviselő az oszmánellenes felkelés szítójaként tekintett Hadzsi Loja „rémtetteiről” számol be. Az okkupációhoz mandátumot adó Berlini Kongresszusról is számos modern feldolgozás született már, elég itt csak *Diószei István* németül is megjelent iskolateremtő művét említeni, e kötetben mégis megint *Alexander Spaits*

századeleji ismertetéséből értesült a mai olvasó e történelmi fontosságú nemzetközi diplomáciai eseményről. A kilenchetes okkupációs hadjárat jogi alapjaira, a szembenálló fegyveres erőkre, a hadrendekre, a hadműveleti tervekre, a felszereltségre, a felvonulásra és az egyes műveletekre vonatkozóan az egykori, azonnal közzétett vezérkari összefoglalás pedig, amelyet a kötet összeállítója olyan bőségesen idéz, és amelyet így a mai olvasó újraolvashat, enyhén szólva erősen túlhaladott. A valódi háborús összecsapás mérete, jellege, továbbá a pacifikáció borzalmas valóságának a képe e kötet alapján továbbra is ugyanúgy elzárt marad, mint annak a ténynek a kiemelése, hogy az okkupációs hadjárat során az osztrák-magyar erők nem a területet megszállva tartó oszmán hadakkal, hanem éppen az ellenségként azokkal szemben fegyvert ragadó helyi lakossággal kerültek szembe az oszmán hatóságok és hadak aszisztálása mellett, holott *Bencze László* már említett monográfiája ezt éppen bécsi levéltári források alapján meggyőzően bemutatta. Még ha a kötet szerkesztője és kiadója azt ígéri is, hogy egy további füzetben közre fogja adni az osztrák-magyar haderő boszniai-hercegovinai „katonai békeküldetésének” megvalósítására vonatkozó publikált szövegrészeket, legalább ennek már e kötetbeli jelzését joggal hiányolhatjuk. Így az olvasóban olyan kép marad meg, amelyet egykor a vezérkar a kortársaknak tudatosan sugallt. – az akkori politikai megfontolások alapján.

Eppen napjaink véres délszláv válságára tekintettel, a nagy kiterjedésű balkáni háborúvá való eszkalálódással fenyegető jelenlegi polgárháború megértése érdekében, valóban szükséges lenne az ide vezető teljes történelmi út tárgyszerű bemutatása. Ez a jószándékú vállalkozás az egyébként jól szerkesztett, egymáshoz logikusan kapcsolódó szövegrészek összefüggő és ezen túlmenően gazdagon illusztrált együttesével sem alkalmas erre, mert túlhaladott és egyoldalúan elfogult nézeteket tükröz. Ennek felismerése mégis azt mondatja a recenzessal, nem hiábavaló e tanulság érdekében *Fritz H. Bear* összeállításának tanulmányozása.

Zachar József